

PROJEKT: UZDRŽAVANJE DO SMRTI

Sklopiti ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju? Evo koje su razlike, kako se zaštititi...

Piše [Danijela Stanojević](#), ponedjeljak, 25.9.2023. u 12:05

Foto: Dreamstime_

Razlika između doživotnog i dosmrtnog uzdržavanja je vrijeme prijenosa imovine. Kod dosmrtnog se imovina prenosi odmah nakon potpisivanja ugovora, dok se kod doživotnog prenosi tek nakon smrti davatelja

Projekt (financiran od strane Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja rovinarske izvrsnosti) se bavi temom ugovora o doživotnom (te dosmrtnom) uzdržavanju te njegovom zlouporabom u pogledu ljudskih prava, kršenja Ustavom zajamčenih vrednota, zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda starih i nemoćnih ljudi i ljudi u trećoj životnoj dobi. U fokusu su ljudi u osjetljivoj dobnoj skupini koji velike ovise o zaštiti sustava (rada javno bilježničkih ureda, policije, centara za socijalnu

skrb, sudova i odvjetnika) i društva. Društvena odgovornost prema osobama u trećoj životnoj dobi proizlazi kroz socijalne mehanizme te moralne okvire koje formira i postojeća socijalna, odnosno ekonomska, klima uz nedostatak informiranosti o pravima koja su zagwarantirana Ustavom Republike Hrvatske kao i njezinim zakonima.

Zbog socijalnog statusa, razine informiranosti, educiranosti po pitanju ljudskih i osobnih prava mnoge starije osobe ostaju bez svoje imovine koje su stjecali radeći i ulažući u društvo koje s druge strane omogućuje provedbe ugovora o doživotnom (dosmrtnom) uzdržavanju prepuštajući ih nemilosti sudbine koja nije onakva kakva im se „obećavala“. Tako neki koji su potpisali te „kobne ugovore“ ostaju sami u bolesti i besćutnosti društva, te sustava jer su povjerovali u obmanu.

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju pravni su ugovori kojima se uređuju prava i obveze, te se koriste za zaštitu interesa obje strane, osobito kada postoji značajna razlika u prihodima, imovini ili dugovima. Međutim, te sporazume također može zlorabiti izvršitelj kako bi izvršio ekonomsku i emocionalnu kontrolu nad primateljem, lišavajući ih financijske neovisnosti, osobne autonomije i dostojanstva. Ovaj oblik biteljskog zlostavljanja poznat je kao ekonomsko zlostavljanje, a često ga prate druge vrste zlostavljanja, poput fizičkog ili psihičkog.

Ekonomsko zlostavljanje ozbiljno je kršenje ljudskih prava. To može imati razorne posljedice za mentalno zdravlje, dobrobit i sigurnost žrtava. Također ih može spriječiti da traže pomoć od vlasti ili službi za podršku. Stoga je važno podizati svijest o ovom skrivenom obliku nasilja te žrtvama osigurati odgovarajuću pravnu i socijalnu zaštitu.

Foto: Dreamstime_

AD

AD

For Videos Join Our Youtube Channel: [Join Now](#)

„Jako mi je drago da ima onih koji se interesiraju za tu vrlo važnu temu, temu koje je mnoge umirovljenike i starije osobe 'zavila u crno'.“, kazao je predsjednik Matice umirovljenika Rijeke, **Emil Baumgartner**.

„Matica umirovljenika Grada Rijeke odavno je prepoznala taj problem odnosno 'klopku' koju donosi nerazlikovanje ova dva termina pa smo izdali brošuru.“

AD

For Videos Join Our Youtube Channel: [Join Now](#)

AD

Mnogi umirovljenici i starije osobe susreću se s dilemom: sklopiti ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju? Koje su razlike i posljedice ova dva pravna pojma? Kako mogu zaštititi svoju imovinu i prava od potencijalne zlouporabe ili prijevare? Neka su to od pitanja na koja Matica umirovljenika Grada Rijeke, na čelu s predsjednikom Emilom Baumgartnerom, pokušava odgovoriti i educirati svoje članove. U ovom članku saznat ćete više o problematici ugovora o doživotnom uzdržavanju. Ono što je važno jesu mogućnosti i prava u slučaju nasilja nad starijim osobama koja su objašnjena od strane nadležnih Ministarstva.

Koje su glavne vrste ugovora o održavanju i po čemu se razlikuju?

Ugovori o uzdržavanju pravni su ugovori koji uključuju prijenos imovine s jedne osobe na drugu i zamjenu za skrb i potporu. Postoje dvije glavne vrste ugovora o uzdržavanju: doživotno uzdržavanje i dosmrtno uzdržavanje. Ovi ugovori uređeni su Zakonom o obveznim odnosima i imaju neka bitna obilježja i implikacije.

Jedna od ključnih razlika između doživotnog i dosmrtnog uzdržavanja je vrijeme prijenosa imovine. Kod dosmrtnog uzdržavanja imovina se prenosi odmah nakon potpisivanja ugovora, dok

se kod doživotnog uzdržavanja imovina prenosi tek nakon smrti davatelja. To znači da kod dosmrtnog uzdržavanja davatelj gubi sva prava na movini čim je ugovor sklopljen, dok kod doživotnog uzdržavanja davatelj zadržava prava na imovini do svoje smrti.

Druga razlika je učinak ovih ugovora na nasljedstvo. Imovina koja se prenosi ugovorima o uzdržavanju ne postaje dio ostavine i ne može je naslijediti zakonski nasljednik. To znači da ako osoba prenese svoju imovinu ugovorom o uzdržavanju, ona zapravo razbaštinjuje svoje rođake i sprječava ih da potraže bilo kakav dio movine.

Ugovori o održavanju bilateralni su, na temelju ravnosti i strogo formalni ugovori. To znači da obje strane imaju prava i obveze iz ugovora, da između njih postoji jasna razmjena vrijednosti te da ugovor mora biti sastavljen u pisanom obliku i ovjeren kod javnog bilježnika ili odvjetnika. Javni bilježnik ili odvjetnik dužan je primatelja upoznati s njegovim pravima te objasniti značenje i posljedice tih ugovora. Ugovori moraju biti i sudski ovjereni.

Javni bilježnik ili odvjetnik također mogu odbiti sklapanje ugovora o uzdržavanju ako primijete da primatelj nije u dobrom psihičkom ili fizičkom stanju, kao što je dementan ili dezorijentiran. Međutim, oni ne mogu pristupiti medicinskoj dokumentaciji primatelja i mogu se osloniti samo na vlastitu prosudbu i savjest.

U tim ugovorima i njihovim implikacijama

konzultirali smo se s odvjetnicom **Sanjom Bezbradicom Jelavić**, specijaliziranom za ljudska prava i obiteljsko pravo.

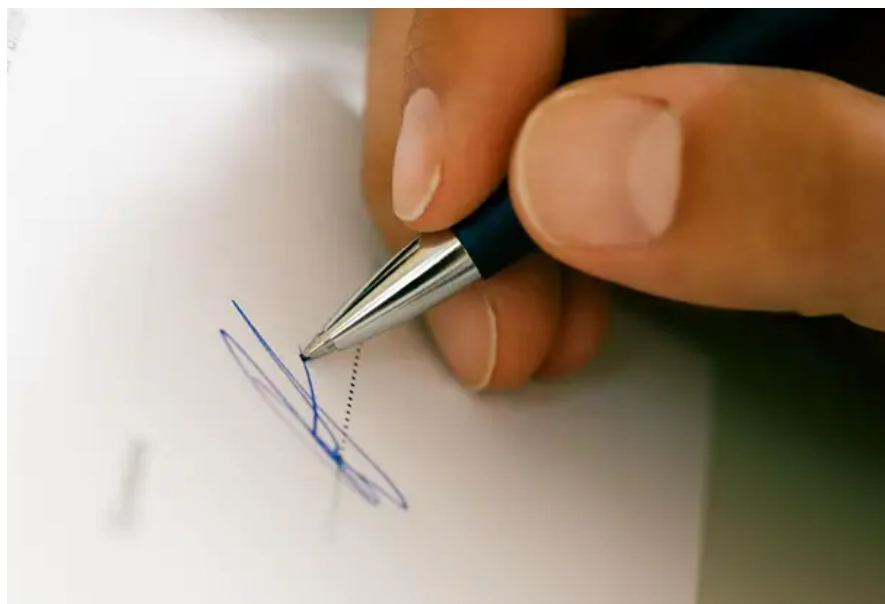

Foto: 123RF

Što se tiče ljudskih prava na koji se način mogu postaviti odvjetnici, pogotovo kada je u pitanju kršenje ljudskih prava kao ekonomsko i obiteljsko nasilje?

Sanja: Odvjetnici se postavljaju na način da unutar postojećeg zakonskog okvira nastoje ishoditi za svoju stranku zaštitu njezinih temeljenih ljudskih prava koju im je država dužna omogućiti na temelju svojih pozitivnih obaveza koje proizlaze iz Ustava i Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Što se tiče razumijevanje zakona o uzdržavanju: koji su posebni zakoni u Hrvatskoj koji uređuju uzdržavanje tijekom života i nakon smrti? (Kakvi su ti zakoni u usporedbi s onima u drugim zemljama EU?)

Šanja: Zakon o obveznim odnosima uređuje otkupljenje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Temeljna razlika je u trenutku prelaska vlasništva koje kod ugovor o doživotnom uzdržavanju prelazi na osobu koja daje uzdržavanje nakon smrti osobe koja je bila uzdržavana, a kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju vlasništvo prelazi u trenutku sklapanja ugovora, odnosno solemnizacije kod javnog bilježnika.

U osnovi radi se o dvostranom obveznom pravnom poslu koji je naplatan i gdje jedna strana pruža uzdržavanje drugoj strani do njezine smrti, a kao protučinidbu dobiva vlasništvo, najčešće nekretnina i svih pokretnina osobe koja se uzdržava.

Najčešće se uzdržavanje odnosi na brigu oko zdravlja osobe koja se uzdržava na način da ju se vozi kod liječnika, odlazi po potrebi u ljekarnu po lijekove, brine se da osoba ima topli obrok, odnosno briga oko prehrane, oko osobne higijene uzdržavane osobe, oko higijene prostora u kojem živi uzdržavana osoba, te se gotovo uvijek preuzima obaveza nakon smrti uzdržavane osobe da se sahrani prema mjesnim običajima po vlastitom trošku.

Ovrha: Kako se u Hrvatskoj provode ugovori o uzdržavanju? Što se događa ako izvršitelj ne spuni obveze?

Šanja: Ako osoba koja je preuzela obvezu uzdržavanja to uzdržavanje ne pruža, onda treba

pokrenuti sudski postupak radi raskida ugovora o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju. Ako uzdržavana osoba umre, pa njezini nasljednici tvrde da se uzdržavanje nije pružalo sukladno Ugovoru, onda i oni mogu pokrenuti sudski postupak radi utvrđenja ništetnim takvog ugovora

zmjena: Mogu li se ugovori o uzdržavanju mijenjati nakon što su sklopljeni?

Sanja: Mogu, kao i svaki drugi ugovori, ali voljom svih ugovornih strana.

Pravno zastupanje: Koja je uloga odvjetnika u ovim slučajevima? Kako mogu pomoći u postizanju pravednog sporazuma?

Sanja: Odvjetnik treba procijeniti realno mogućnost raskida takvog ugovora te dati dobar pravni savjet. Ugovor se može raskinuti, u osnovi, samo ako se uzdržavanje nije pružilo, ako su se Ugovorne strane u međuvremenu posvađale, pa sada osoba koja prima uzdržavanje više ne želi biti uzdržavana od osobe koja pruža uzdržavanje, a za to ne postoji valjani razlog, sud će odbiti raskinuti taj ugovor.

Što institucije mogu učiniti?

Osnovna razlika između ovih ugovora je trenutak prijenosa imovine (pročitajte i informirajte se na stranicama e- građani: <https://gov.hr/hr/ugovor-o-doivotnom-i-dosmrtnom-uzdrzavanju/758>)

- kod ugovora o doživotnom uzdržavanju - trenutak smrti primatelja uzdržavanja

- kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju - odmah nakon sklapanja ugovora.

Matica umirovljenika Rijeka kroz brošuru koju je izdao 2017. godine i besplatne pravne savjete educirao je svoje članove o ključnim aspektima i razlikama ugovora o doživotnom uzdržavanju/uzdržavanju. Također su napisali projekt koji je detaljno opisao razlike između ove dvije vrste sporazuma.

Bez obzira što se navedena odluka odnosi na primjenu bivšeg, danas nevažećeg Zakona o nasljeđivanju, jer je danas ta materija uređena Zakonom o obveznim odnosima, odluka je aktualna, budući da su odredbe o ugovoru o doživotnom uzdržavanju u Zakonu o obveznim odnosima zadržale pravno uređenje iz bivšeg Zakona o nasljeđivanju. Vezano uz ugovore su problemi zanemarivanja, emocionalnog i ekonomskog zlostavljanja, uznemiravanja i zastrašivanja koji često pogađaju starije osobe koje potpišu ove ugovore.

Foto: Borna Filic/PIXSELL/ilustracija

Ėvo koju podršku pruŹaju nadleŹna Ministarstva:

Ministarstvo unutarnjih poslova

Ravnateljstvo policije ulaŹe znatne napore u provedbu edukativno-preventivnih programa, kako nasilja u obitelji i nasilja prema Źenama, tako vezano uz zaštitu osoba starije Źivotne dobi.

Naime, SluŹba prevencije Ravnateljstva policije sustavno provodi sljedeće preventivne programe:

- „Dan kao san“ - Ravnateljstvo policije provodi preventivni projekt na podruĉju svih policijskih uprava s ciljem podizanja svijesti o nasilju i mogućnostima zaštite od nasilja osoba s invaliditetom, prevencije diskriminacije osoba s invaliditetom te starijih osoba. Svrha ovog projekta je podići stupanj osviještenosti i informiranosti starijih osoba i osoba s invaliditetom, kako bi se smanjila vjerojatnost da postanu Źrtve kaŹnjivih radnji te podigao njihov subjektivni osjećaj sigurnosti i na taj naĉin poboljšala njihova kvaliteta Źivota. Svrha ovog projekta je i edukacija te senzibilizacija razliĉitih društvenih skupina na probleme s kojima se svakodnevno susreću starije osobe i osobe s invaliditetom.
- „Lily“ – preventivni projekt kojem je cilj umreŹavanje svih nadleŹnih drŹavnih tijela, organizacija civilnog društva, pravnih osoba i drugih društveno odgovornih subjekata, a kako bi koordinirano iznašli zajedniĉki

odgovor u sprečavanju svih oblika nasilja nad ženama svih životnih dobi. Dodatno kroz svoje komponente sadržava i aktivnosti namijenjene osobama muškog spola s ciljem njihove senzibilizacije na temu ravnopravnosti spolova kao isključivanja svih oblika nasilnog ponašanja. U sklopu ovog preventivnog projekta do danas izrađena su tri video spota usmjerena na senzibilizaciju građana o važnosti nulte tolerancije prema nasilju nad ženama, primarno usmjerenih na senzibilizaciju muškaraca.

- U suradnji s policijskim upravama, provodi velik broj preventivnih mjera i aktivnosti usmjerenih na unaprjeđivanje stavova djece, građana, javnog mnijenja, kao i policijskih službenika u odnosu na osobe s invaliditetom te starije osobe, a sve s ciljem suzbijanja diskriminatornog ponašanja prema ovim ranjivim skupinama.

Jopćeno govoreći, policija postupa u slučaju saznanja za bilo koji oblik kažnjivih radnji, osobito usmjerenih prema ranjivim skupinama društva pa tako i prema starijim osobama. Ukoliko se radi o obiteljskom nasilju, odnosno zlostavljanju počinjenom od strane člana obitelji, a koje se može pojaviti u različitim oblicima kao fizičko, psihičko seksualno, ali i ekonomsko nasilje, hrvatsko zakonodavstvo ga je definiralo kao prekršaj, sukladno Zakonu za zaštitu od nasilja u obitelji, ali i kazneno djelo, opisano u članku 179. a Kaznenog zakona. Policija svako nasilje u obitelji

Primarno sagledava u kontekstu kaznenih djela, a tek ukoliko nisu ostvarena obilježja kaznenog djela, kroz prekršaje.

Međutim, obilježja i nekih drugih kaznenih djela su ostvarena ukoliko su počinjena upravo prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi.

Policija odmah po saznanju za takve događaje započinje s izvidima i, ovisno o utvrđenim činjenicama, takve događaje prijavljuje nadležnim pravosudnim tijelima. Ukoliko se radi o obiteljskom nasilju, obavijest se odmah dostavlja i nadležnom područnom uredu Zavoda za socijalni rad, kako bi se pružila daljnja zaštita žrtve takve kažnjive radnje. Obavijest nadležnom tijelu socijalne skrbi dostavlja se i u slučajevima kada se tijekom kriminalističkog istraživanja dođe do saznanja o potencijalnoj ugroženosti dobrobiti osobe starije životne dobi, izvan onih opisanih kao kažnjive radnje.

U većini slučajeva, kod obiteljskog nasilja, intervenciju policije traži sama žrtva, no dojave policija zaprima i od drugih, žrtvi bliskih ili poznatih osoba koje imaju saznanja o nasilnim radnjama, ali drugih javnih i državnih tijela te organizacija. U konkretnim predmetima dostavljamo podatke o dostupanju na zahtjev ureda pravobranitelja, sukladno zakonskim obvezama.

Na inicijativu Ministarstva unutarnjih poslova, s drugim nadležnim ministarstvima u ožujku 2020. godine zaključen je Sporazum o međuresornoj suradnji i koordinaciji u području sprječavanja

nasilja i drugih ugrožavajućih ponašanja na lokalnoj razini. Tako su, radi ostvarivanja svrhe navedenog Sporazuma, na lokalnim razinama uspostavljeni gradski/općinski timovi za prevenciju i borbu protiv nasilja i drugih ugroza, s ciljem održavanja redovitih koordinativnih sastanaka tijekom kojih se razmjenjuju informacije od značaja za postupanje nadležnih službi/institucija.

Švoja saznanja o zlostavljanju, iskorištavanju ili nezakonitim manipulacijama starijih osoba, građani mogu u hitnim slučajevima prijaviti pozivom na broj 192, osobnim dolaskom u policijsku postaju, prijavom putem aplikacije e-opažaji ili putem on-line aplikacije Red Button ili slanjem poruke na adrese elektroničke pošte policijske uprave na čijem području žrtva prebiva.

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

Ugovori o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju propisani su Zakonom o obveznim odnosima te se tražidaju sudskim putem. U Ministarstvu pravosuđa i uprave kao stručnom nositelju izrade prijedloga izmjena i dopuna Zakona o obveznim odnosima osnovana je Radna skupina čija je zadaća izrada prijedloga zakona kojim će se uvesti dodatne instrumente zaštite primatelja uzdržavanja temeljem ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, a u kojoj je član bio i predstavnik Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.

Radna skupina raspravljala je i pripremala prijedlog izmjena i dopuna zakonskih odredbi kojima su, između ostaloga, uređeni ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Svi prihvaćeni prijedlozi sadržani su u Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim odnosima.

Važno je istaknuti kako je mogućnost da socijalni radnici mogu sklapati ugovore o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju bila onemogućena još ranijim Zakonom o socijalnoj skrbi (čl. 214.). Važećim Zakonom o socijalnoj skrbi (čl. 170.), propisano je da pravna ili fizička osoba koja obavlja djelatnost socijalne skrbi i osoba zaposlena u djelatnosti socijalne skrbi ne može s korisnikom sklopiti ugovor kojim se otuđuju ili opterećuju nekretnine korisnika niti ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju, a ugovor sklopljen suprotno odredbama je ništetan.

Nadalje, s ciljem prevencije i rješavanja svih oblika nasilja, uključujući emocionalno i ekonomsko zlostavljanje starijih osoba, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Hrvatski zavod za socijalni rad nastavljaju razvijati konkretne mjere i aktivnosti. Od 2005. godine u primjeni je Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Tekst Protokola unaprijeđen je 2019. i usklađen je s novim normativnim rješenjima te odredbama važećih dokumenata.

U slučaju sumnje ili saznanja o nasilju u obitelji, Zavod žurno i bez odgode izvršava prijavu policiji

je dostavlja sve obavijesti o slučaju i žurno uspostavlja kontakt sa žrtvom pozivom u Zavod ili izvidom na teren, i poduzima mjere za zaustavljanje nasilja i zaštitu sigurnosti žrtve neovisno o njezinom prebivalištu.

Protokolom su obvezni, između ostaloga, po potrebi osiguravati žrtvi pružanje odgovarajuće zdravstvene zaštite, upoznati žrtvu s njenim pravima, informirati je o oblicima i mogućnostima zaštite, postupanju institucija u slučaju nasilja u obitelji, izraditi Plan sigurnosti zajedno sa žrtvom, obavezno ponuditi i prema potrebi osigurati žrtvi siguran smještaj, a u neodgodivim slučajevima, radi uklanjanja neposredne opasnosti za život, zdravlje ili sigurnost žrtve, donijeti usmeno rješenje o priznavanju prava na uslugu privremenog smještaja i narediti izvršenje rješenja bez odgode kao i uputiti žrtvu i pomoći joj u ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć.

Također, Zakonom o socijalnoj skrbi propisane su naknade u sustavu socijalne skrbi kao i usluge koje mogu ostvariti svi korisnici u potrebi, pa tako i osobe starije životne dobi također i u slučajevima ekonomskog i emocionalnog zlostavljanja, između kojih je i usluga savjetovanja, usluga sveobuhvatne procjene i planiranja te stručna procjena.

Štručni djelatnici nadležnih Područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad u svojim postupanjima dolaze u kontakt s najkompleksnijim obiteljskim situacijama. Svi stručnjaci koji rade na poslovima zaštite i podrške žrtvama nasilja u

Obitelji trebaju se pridržavati načela koja, između ostalog, ističu obvezu žurnog postupanja svih tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji, individualni pristup žrtvi nasilja u obitelji i primjenu Protokola o zaštiti osobnih podataka te prema žrtvama nasilja postupati na posebno obziran, nepristran i stručan način poštujući njihovo dostojanstvo, a posebno prema ženama, djeci, osobama s invaliditetom i osobama starije životne dobi kao žrtvama nasilja u obitelji. Ujedno, sva su tijela u postupanju dužna poštivati i odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, u slučaju kada je žrtva nasilja osoba s invaliditetom.

Stičemo kako Zavod ne provodi proces traživanja i procesuiranja slučajeva emocionalnog i ekonomskog zlostavljanja, s obzirom na to da je navedeno u nadležnosti policije i državnog odvjetništva, a Zavod je dužan surađivati te surađuje sa svim institucijama, Pučkom pravobraniteljicom i Pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom.

Švatko je dužan u slučaju saznanja ili sumnje u nasilje u obitelji izvršiti prijavu policiji ili Zavodu svim dostupnim komunikacijskim sredstvima i/ili osobnim dolaskom. U slučaju kada je počinitelj nasilja član obitelji ili potpisnik ugovora o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju primjenjuju se Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji, između ostalih institucija, obvezuje i Zavod.

U slučaju sumnje ili saznanja o nasilju u obitelji,

Zavod bez odgode izvršava prijavu policiji i dostavlja sve obavijesti o slučaju i žurno uspostavlja kontakt sa žrtvom, izvidom na teren ili pozivom u Zavod i poduzima mjere za zaustavljanje nasilja i zaštitu sigurnosti žrtve, neovisno o njezinom prebivalištu.

** Tekst je financiran od strane Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.*